

(א) לקמן דף כב: (ב) מחילתא  
(ג) ר"י פ' בא ולקמן דף מח: ע"ש,  
(ד) ג'ל רב יהודה אמר שמואל  
(ה) וכן איתא ברי"ף וברא"ש,  
(ו) פסחים דף נד: (ז) עיין תוס'  
סוטה לב: ד"ה ורצין, (ח) ועי'  
תוס' סוטה לב ע"ב ד"ה ורבי  
תוס' מנחות מג ע"ב ד"ה ואמר,  
(ט) ויכ"ר תוס' לקמן כט. ד"ה  
מפני,

## גליון הע"ם

## מוסף תוספות

מוסף רש"י

## רבינו חננאל

[illegible]

מיוחד ולהאי ליטנא גרסינן והרי  
זכרם המזון לאחריו דליט צה מלכות  
שמיים ולשון זה נראה שהוא עיקר  
מדמשי ליה אלף ק"ש וזכרת המזון  
דאורייתא והאי בלאתריו עסקינן ואי  
לליטנא קמא הלא לא אפרייז צבצבת  
המזון לאחריו בדאקמריה דלדארי  
לתלמודא עילויא אלף ק"ש וזכרת המזון  
דאורייתא כו'. ואיז דגרסי הכא  
בצלשון קושא ק"ש דרבנן היא אלף  
ק"ש דאית צה מלכות שמים וזכרת  
המזון דאורייתא לאפקי תפלה דרבנן  
ואין צה מלכות שמים למאן דגרסי הכי  
מפרשינן לקמן בשבצן דבוקמן  
דדברי תורה כביד: **יז סה' אקרא.**  
כשבצא משה לפתוח דבדי שירה אחר  
לחם לישראל אני אבצך מחלה ואחם  
ענו אחרי אמנ כי שם ה' אקרא  
בצרכא אחם הבו גורל ללחליו בצאמן  
הכי מפרשי לה בצמכת יומא (דף לז):  
**שחיונו טעון לפניו.** \* כלומר שלא  
מאניו לו מקרא מפורש לזכר לפניו:  
**טעון לאחריו.** דרמכיי אכלת ושצבת  
וזכרת: **תורה שטעונה לפניו.**

מזון שהוא טעון לאח  
לפניו איכא למפרך  
ומה לתורה שכן חיי  
מברך לאחריו ואינו  
אמר רב <sup>א</sup> יהודה ספק  
לא קרא \* אינו חוזר  
ויציב ספק לא אמר  
\* מאי טעמא קריאת  
דאורייתא מתיב רב  
אמר ליה אבוי ההוא  
בעל קרי מהרהר בלב  
ולא לאחריה ועל המי  
מברך לפניו ואי ס"ד  
לברוך לאחריה מאי  
יציאת מצרים הא אז  
ונימא הא ולא לבעי  
דאית בה תרתי וו' א  
קריאת שמע ספק לא  
היה התפלל לפניו

אמר כבר שתינו מ"מ שמה אמר ק"ש ולא אמר אמת ויציב שזה  
שמה לא קרא לא זה ולא זה כיון דספיקא הוא כולי האי לא אטרחו  
דשמה קרא ק"ש אחרת ולא יצא כלל במה שעושה עמה ואם ברור  
האמת ויציב בלא ק"ש ואם כן כשיאמר מעתה ק"ש לא תקן כלל ולא  
אכלא מהאמת ויציב אבל ברור הוא שקרא ק"ש ואפילו הכי היו אמר  
שמוספוק אי לא אמר לא פרשת יציאת אמת ויציב ואם כן לא  
ויציב לפי דעטם אמת ויציב היו מוסיף יציאת מנרים והלכך היו  
דאמרין לעיל בערך קמא (דף ג.) בעשר  
**ורבי יוחנן אמר וצואי שיתפלה אדם בל היום.** אומר ר"י  
דהא מסתמא לא פליג אהא דאמר רב יהודה אמר שמואל

וקבלנו מרבותינו שהיו חכמים מוקמי לה לאה דר' יוחנן בתפלת ערביה לבד, וכדאשכחן  
 שם מלאכה בחתמה באי, וכי, דרש רבא ערבית ומניקה תפנתנו בו ומשלימות בדרך קששלימות  
 וסאסור. וכו' אמרו בשמיה דר' יוחנן, ומקשיני וכו' אמר ר' יוחנן הכי ואמר ר' תנאי תשעא באה  
 ואלא מאי? אלא תנתיב צבור וקומין, ויחנן חלפת נעילה, כלומר ינאי מחלל בש' באה הפלת  
 ויחנן ואלוא שיתפלל אדם כל היום כלו, ויחנן חלפת נעילה ואלוא תנתיב צבור חובה,

מי שמתו פרק שלישי ברכות

לֹא יִתְחַלֵּל. וְאִם כִּיֹּן לָלֶךְ יֵדַע טַעֲמָהּ  
בְּסִמּוּן יִקְשֶׁה גַם לִרְצִינָה מֵה לִי  
ק"ש וּבִרְכַּת הַמּוֹזֵן יוֹתֵר מִתְפַּלֵּה וְי"ל  
לִרְצִינָה נִיחָא כִּיֹּן דִּהְרֵוּר כְּדִבּוּר  
דְּמִי יֵשׁ לְהַלְרִיכוּ בְּק"ש וּבִרְכַּת הַמּוֹזֵן  
שֶׁהִם מְדַוְרִינְהוּ יוֹתֵר מִתְפַּלֵּה לִרְצֵן  
אֲזַל לְרֹד סִפְדָּא כִּיֹּן דִּהְרֵוּר אִינוּ  
כְּלוּם רַק שְׁלֵא יִהְיֶה יוֹשֵׁב וּבִטֵּל מֵה לִי  
ק"ש מֵה לִי תְּפִלָּה: **הָא אִי לֹא אֲתַחֲרִי**  
**לֹא יִתְחַלֵּל.** וְאִם כִּיֹּן אִימָא דְּכְדִבּוּר קֹאמֵר  
הָא דִּהְרֵוּר סְפִיר דְּמִי וְי"ל דְּמַשְׁמַע  
לָלֶךְ יִתְחַלֵּל אִפִּי דִּהְרֵוּר מִדְּלָא קֹאמֵר  
יִקְרֵר דְּכִדּוּר אִי דִּהְרֵר כִּזְרִיכוּת:  
**חֲבִי גִרְם לֹא אִי ק"ש וּבִרְכַּת הַמּוֹזֵן**  
**דְּאוּרִינְהוּ וְתְּפִלָּה דְּרַבְנִי וְלֹא**

גריסין מידי בתר הכי עד אמר רב  
יהודה אמר רב. ופי' הקונטרס ק"ש  
לדורייתא כיון שאינו אומר אמת  
ויציב כרפי' צנחמיתין ויש ספרים  
גורסים ק"ש דרצנן הוא. ומשני אלא  
ק"ש אית צה מלכות שמים וצרכת  
המוזן לדורייתא ותפלה דרצנן וכן  
הגירסא דכ"פ' וקשה צנחמיתין פי'  
דק"ש לדורייתא לכלי עלמא כיון שלא  
אמר אמת ויציב דבהכי מיירי מתניתין  
וגם יש ספרים גורסים שאני תפלה  
לית צה מלכות שמים והרי צרכת  
המוזן לית צה מלכות שמים ותנן על  
המוזן מנצח לאחריו וכו' אלא היינו  
טעמא דק"ש אית צה מלכות שמים  
וצרכת המוזן לדורייתא ותפלה דרצנן  
וגם על גירסא זו קשה דכרפי':

**ספח** לא אמר אמת ויציב חוזר.

ותימה הא ע"כ צריך לומר  
שהוא מסופק גם מק"ש שאם היה  
צדור לו מק"ש וספק מאמת ויציב לא  
יהיה מן התורה כיון שהזכיר יציאת  
ממרים צק"ש ואם כן הואיל ומסופק  
משניהם יחזור לנק"ש דלית בה תרתי  
מלכות שניהם יוציא ממרים דהיי  
עדיף מלומר אמת ויציב דליכא אלא  
חדא כדאמר בסמוך גבי מתני'.  
ואומר ר"י דודאי מתני' גבי צעל קרי  
שידענו בו שלא אמר ק"ש ולא אמת  
ויציב כלל ואינו רוצים להחמיר לו הלכך  
טוב הוא יותר שיאמר ק"ש דליכא  
תרתי צעל הכא והוא ספק אם אמר  
אמת ויציב ומספקא ליה אם אמר  
שניהם כדפרישית טוב הוא יותר  
שיאמר אמת ויציב מלומר ק"ש  
דכשיאמר אמת ויציב שמה ש' לתלות  
ספקן הכל דאם קרא כבר אמת ויציב  
גם תקן ק"ש כבר דמסקמנה התפלה  
כדרך תפלה ק"ש ולא"כ אמת ויציב  
ויא"י ידי שמיא וכי נמי תימא דלא

וְכָל לֵהוּיָם וְעַתָּה כְּשִׂיאֲמֹר אֲמַת וַיֵּצֵא נִמְצָא שֶׁהַשְּׁלִים הֵכֵל וְכִי תִימָחַ רָצֵן לַחֲזֹר שְׁנִיָּה אֲבָל אִם יֵאֲמֹר ק"ש אֵין זוֹ תִּקְנָה גְּמוּרָה כֹּל כֵּן אִם אֲמֹר כִּבְר ק"ש אִם כֵּן לֹא אֲמֹר נִמְי אֲמַת וַיֵּצֵא שְׁאֵין רְגִילוֹת לֹמֵר אֲמִי סָפְקוֹ עוֹד אֲמֹר הִרְרִי שִׁמְעוֹן\* דְּמִיירִי שְׁפִיר שְׁאִינוֹ מְסוּפָק וַיֵּצֵא דְּאוֹרִייתָא שֶׁר"ל סָפֵק לֹא אֲמֹר אֲמַת וַיֵּצֵא עַם פֶּרֶשֶׁת זֵינִית יִכִּיר כֹּלל יִצְחָק מִזְּמֵרִים וְכוּלָּהּ מִילְתָּא דִּלְיִיחָת מִזְּמֵרִים קָרִי לִיה אֲמַת שֶׁסֶּת זֵינִית צִלָּתָא אֲמַת וַיֵּצֵא: **הַקָּוָא** בְּדִרְבֵּי תוֹרָה בְּתִיב. וְהֵא שֶׁכֵּתִיב וְשִׁכְבְּרָ וְשִׁמְחָתָא בְּעֻלְמָא הֵא\*:

כֹּה כִּרְצִי יוֹחֵן וְדוּקָא בְּסִפְקֵי הַתַּפְּלָל \* אֲבָל וְדֹאֵי הַתַּפְּלָל לֹא (1) מַדַּע  
שֶׁמִּמּוֹךְ וּמִזְכֵּר שֶׁהַתַּפְּלָל פּוֹסֵק וְכו' וְכֵן אִם יוֹכֵל לַחֲדָשׁ דְּבַר בְּתַפְּלָמוֹ:  
ע

פי', כגון שהתפלל תפלה אדעתא דרוביה ושכח התפלל ועמד להתפלל אדעתא דרוביה באמצע ברכה, שאם בא לגמרה נמצא כמי שמקריב שני תמיזין בשחיתות שהוא עובר משום באמצע ברכה. ובהא אפי' ר' יוחנן מודה ליה קאמר בר קאמר בר שיש חילול שאם לא היום כולם וכיצא בתן, אבל תפלת חובה לא חובה. דהיי גבי בר ר' טענו ומדברי חכמים בשבתו כולו גומא דערבית שחיות ומנחה, אבל במסוף פוסק אפי' באמצע ברכה.

**כא.**

עין משפט  
נר מצוה

ל' א מ"י פ"ב מהלכות ק"ש  
הלכה יג סמג עשין יט  
טוש"ע א"ח סימן סז:  
ל' ב ג מ"י פ"א מהל' תפלה  
הלכה ו סמג עשין יט  
טוש"ע א"ח סימן קז סעיף א:  
ל' ד מ"י שם הלכה ז סמג  
שם טוש"ע א"ח סי' רסח  
סיף ב:  
ל' ה מ"י פ"א מהלכות תפלה  
הלכה ט סמג שם טוש"ע  
א"ח סימן קז סעיף א:

תורה אור השלם

1. וְאָבֹלֶת וְשִׁבְעָת וּבִרְכַּת אֵת  
יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַשְּׂבֵאָה  
אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: דְּבָרִים ח י  
2. כִּי שָׁם יְיָ אֶקְרָא הַבּוֹ גֹּדֶל  
לְאֱלֹהֵינוּ: דְּבָרִים לב ג  
3. וְשִׁנְתָּם לְבָנִי וְדִבַּרְתָּ בָּם  
בְּשִׁבְתָּךְ בְּבֵיתְךָ וּבְלִמְתָּךְ  
בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁבְכְּךָ וּבְקוֹמָךְ:  
דְּבָרִים ו ז

רבינו חננאל (המשך)

[illegible]